

РІШЕННЯ
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Разова спеціалізована вчена рада Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
(повне найменування закладу вищої освіти (наукової установи),
Міністерства освіти і науки України, місто Харків, прийняла рішення
підпорядкування (у родовому відмінку), місто)
про присудження ступеня доктора філософії галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
(галузь знань)
на підставі прилюдного захисту дисертації «Політичні форми організації простору в контексті
сучасних глобалізаційних процесів» за спеціальністю 052 Політологія.
(код і найменування спеціальності відповідно до Переліку галузей знань і
спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти)
«30» листопада 2023 року.

Запорожченко Руслан Олександрович, 1996 року народження, громадянин України
(прізвище, ім'я, по батькові (у разі наявності) здобувача)

освіта вища: закінчив у 2018 році Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
диплом магістра з відзнакою за спеціальністю 052 Політологія.
(найменування закладу вищої освіти, спеціальність)

Працює старшим викладачем кафедри політичної соціології соціологічного факультету
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України,
місто Харків, з 2021 року до цього часу.
(посада) (місце основної роботи, відомче підпорядкування, місто).

Дисертацію виконано у Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна
Міністерства освіти і науки України, місто Харків.
(найменування закладу вищої освіти (наукової установи), підпорядкування, місто)

Науковий керівник: Вінникова Наталія Анатоліївна, доктор політичних наук, доцент,
професор кафедри політології філософського факультету Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна.
(прізвище, ім'я, по батькові (у разі наявності), науковий ступінь, вчене звання, місце роботи, посада)

Здобувач має 12 наукових публікацій за темою дисертації, з них 4 статті у періодичних наукових
виданнях інших держав, 4 статті у наукових фахових виданнях України (зазначити три наукові
публікації):

1. Запорожченко, Р. (2020). Ідеологія як механізм конструювання простору: Імперія VS Держава Модерну. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: *Філософія, філософія права, політологія, соціологія*, 46(3), 206–219.
2. Zaporozhchenko, R. (2021). Sovereignty as a Vocation and Profession: Imperial Roots, Current State, Possible Prospects. *Ideology and Politics Journal*, 1(17), 44–71.
3. Zaporozhchenko, R. (2023). The End of “Putin’s Empire?” Ontological Problems of Russian Imperialism in the Context of the War against Ukraine, 2022. *Problems of Post-Communism* (online publication). DOI: <https://doi.org/10.1080/10758216.2022.2158873>

У дискусії взяли участь голова і члени разової спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці:

1. Шамрасва Валентина Михайлівна, доктор політичних наук, доцент, професор кафедри міжнародного і європейського права юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, **голова разової спеціалізованої вченої ради**, яка повідомила присутнім, що дисертаційне дослідження виконано на кафедрі політології філософського факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна і є самостійною, завершеною науковою працею. Окрім того, дисертаційна робота виконана в межах кафедральної науково-дослідницької роботи «Розвиток політичної системи України в порівняльній та глобальній перспективі» (№ державної реєстрації 0119U102298). Ознайомлення з протоколом перевірки дисертаційного дослідження на наявність запозичень виявило майже 100% унікальності, що означає повне дотримання здобувачем академічної доброчесності. Дисертаційна робота Запорожченка Р.О. відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 зі змінами), та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації»

2. Шаповаленко Марина Володимирівна, доктор політичних наук, доцент, професор кафедри політології філософського факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, **офіційний рецензент**, яка зазначила, що тема дисертаційного дослідження є дуже актуальною та своєчасною для подальшого розвитку політичної науки. Окрім того, дисертаційне дослідження має обґрунтовану наукову новизну, яка полягає у тому, що здобувачем уперше не лише в українській політичній науці, але й у світовій запропонована міждисциплінарна модель упорядкування політичного простору, яка ґрунтується на створенні конкретного політичного порядку, в основі якого знаходиться система універсального контролю, реалізація діяльності якої залежить від різних конфігурацій використання влади та ідеології. Також у дисертаційному дослідженні вперше концептуалізовано сучасну державу, імперію, міжнародні організації та транснаціональні корпорації як політичні форми організації простору, які застосовують різні механізми операціоналізації простору (територіалізація, дегериторіалізація, ретериторіалізація) для конституювання власного, унікального та виняткового політичного порядку; використовують процеси глобалізації для розширення власного геополітичного впливу і просування власних інтересів. Хоча при цьому є певні речі, які потребують уточнення або є дискусійними, у тому числі недостатнє розкриття проблематики російсько-української війни, що надало б перевагу в інтерпретації постімперського простору; а також потенційна можливість враховувати вплив інформаційних та цифрових технологій на відтворення мережових потоків операціоналізації політичного простору. Висловлені зауваження жодним чином не ставляють під сумнів наукову новизну, теоретичну та практичну значимість отриманих результатів, а мають характер наукової дискусії та виступають рекомендаціями для подальшої наукової діяльності здобувача. Дисертаційна робота Запорожченка Р.О. є самостійною і завершеною, має високий рівень науково-теоретичний рівень, практичне значення для політичної науки. Відповідно, здобувач заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктор філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія.

3. Голіков Олександр Сергійович, доктор соціологічних наук, доцент, професор кафедри соціології соціологічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, **офіційний рецензент**, який звернув увагу, що здобувач розглядає у своєму дослідженні драматичні трансформації на всіх чотирьох рівнях глобального світу, які наочно аргументують та підмуровують проблематику та теорематику авторського дослідження. Адже нові форми імперських та гегемоністських способів організації глобального простору, проблематизація держави, вихід на перший план інших форм організації простору (глокальних, регіональних тощо) кидають виклик традиційній «державоцентричності» не тільки в світлі глобалізації, але й з точки зору історичної динаміки та перспектив розвитку держави. Тут категоріально-понятійний ряд, що його пропонує здобувач, уявляється важливим концептуальним кроком на шляху осмислення цих

процесів – а це такі поняття, як «політичний простір», «форми політичного простору», «політичні форми організації простору», «гегемоністський порядок», «альтернативні політичні форми організації простору», «імперська логіка управління», «державна логіка управління» тощо. Міждисциплінарна перспектива цих понять цілком очевидна і видається необхідною до реалізації в подальших дослідженнях. Дисертація у відповідності до вимог до дисертаційної роботи складається з анотації, списку публікацій автора дисертації, змісту, вступу, трьох розділів (кожен з яких містить три підрозділи), висновків, списку використаних джерел та додатків. Особливо варто відмітити список використаних джерел, який складається здебільшого з англійської наукової літератури (більш як на 95%). Структура ж дисертаційного дослідження хоча і містить деякі дискусійні моменти (наприклад, уявляється, що розділи 1.1-1.2 та, з іншого боку, розділ 3.2 суттєво дублюють на концептуальному рівні, і варто було більш прозоро та однозначно диференціювати їх; окрім того, уявляється, що розділ 1.1 мав би бути останнім розділом в межах розділу 1), але в цілому уявляється достатньо логічною, обґрунтованою в своїй послідовності, внаслідок чого виклад дисертаційного матеріалу організується достатньо прозоро, зрозуміло, поєднано. Також у роботі присутні деякі дискусійні положення, зокрема здобувач звертається до великого обсягу різноманітних теорій та концепцій, однак здійснює це дещо ad hoc. Класифікаційна, типологічна, таксономічна, а слідом за тим – і кодифікаційна діяльність здобувача, на жаль, обмежується лише декількома (і достатньо локальними, несміливими) спробами та перш за все здійснюється в бінарному, дихотомізуючому дизайні. Окрім того, здобувач намагається поєднувати до аргументації визначення та опису гегемонії емпіричні дані. Утім, запропоновані до роздумів зауваження жодним чином не претендують на спростування висунутих дисертантом положень та не ставлять під сумнів значущість чи новизну дисертаційних результатів. Відповідно, Запорожченко Р.О. цілком заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктор філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія.

4. **Хома Наталія Михайлівна**, доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології та міжнародних відносин Інституту гуманітарних та соціальних наук Національного університету «Львівська політехніка», **офіційний опонент**, яка зазначила, що актуальність тематики дослідження Запорожченко Р.О. зумовлена численними викликами та ризиками, з якими стикається політичний простір у процесі свого функціонування, коли відбуваються зіткнення інтересів різних політичних форм організації простору. Дисертація Запорожченко Р.О. характеризується системністю, послідовністю викладення матеріалу, чіткістю формулювань, обґрунтованістю основних висновків, рекомендацій та власної позиції. Дисертація має логічну структуру, яка дозволяє розкрити позначені дослідницькі завдання та досягти поставленої мети. Висловлені наукові положення та висновки відзначаються науковістю та вірогідністю. На схвалення заслуговують положення роботи, які відбивають новизну дисертації. Всі сформульовані в ній положення і висновки обґрунтовано на основі власних досліджень. Хоча також у роботі є певні дискусійні моменти та потенційні сфери подальших наукових розвідок, зокрема наявність історіографічного підрозділу дозволило б запобігти «розкиданню» по роботі пасажів з аналізом поглядів низки авторів. Також автор пропонує авторську модель упорядкування простору. Безумовно, це новаторський підхід дисертанта, який, однак, спонукає до роздумів задля можливого удосконалення цієї моделі. Наведемо кілька міркувань: в аналізі влади як частини системи універсального контролю дисертант вказує на роль «жорсткої», «м'якої» та «розумної» сили, однак упускає нині вкрай заактуалізовану діями особливо неоавторитарних режимів «гостру» силу (sharp power). Окрім того, при аналізі кейса Китаю як імперії доцільно, на нашу думку, звернутися до концепту «неоколоніалізм», а більш науково коректно політичний режим Китаю позиціонувати не як «авторитарний», а саме як «неоавторитарний». Враховуючи актуальність дисертаційної роботи, її наукову новизну, теоретичне і практичне значення, вважаю, що дисертаційна робота Запорожченко Р.О. повністю відповідає вимогам зафіксованим у постановках та наказах КМУ та МОН України, а її автор заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктор філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія.

5. **Наумкіна Світлана Михайлівна**, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук і права соціально-гуманітарного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», **офіційний**

опонент, яка зазначила, що поставлена Запорожченко Р.О. мета дослідження, а також завдання науково демонструють комплексний історико-політологічний та міждисциплінарний підхід щодо спроби виявити ключові тенденції, що впливають на конфігурацію глобального порядку, зокрема в контексті відтворення різних гегемоністських порядків, використання глобалізації як процесу розповсюдження власного впливу, виявлення ключових характеристик постімперських моделей управління територіями і простором, а також інтерпретації державної та імперської логіки управління політичним простором. Дисертаційне дослідження Запорожченко Р.О. спирається на широку та обґрунтовану у використанні теоретико-методологічну базу, яка представлена не лише «класичними» підходами, концепціями та теоріями в політичній науці, але й новітніми політологічними дослідженнями. Представлені результати наукових положень та висновків, які сформульовані в дисертації, є обґрунтованими, спираються на ретельний порівняльний аналіз з використанням, у тому числі, емпіричних даних. Особливо варто відмітити опрацювання здобувачем великої кількості англійської літератури, зокрема й сучасних американських та європейських дослідників, що додає роботі «свіжого дихання» та демонструє її актуальність та наукову новизну. Враховуючи означені вище сильні сторони дисертаційного дослідження, вимушені також звернути увагу на деякі дискусійні положення та зауваження, які потребують уточнення і доопрацювання у подальшій науковій роботі здобувача. По-перше, автор поєднує у своєму дослідженні дві методологічні логіки: світ-системну та імперську. Це, на нашу думку, впливає на «змішування» термінології, тобто використання таких термінів як «імперія», «світ-імперія», «імперський світ». По-друге, у висновках автор зазначає термін «геополітична компресія», проте, у самому дисертаційному дослідженні цей термін не використовується, а опис протистояння США та Китаю описується, скоріше, як різнобічність політичних порядків. Проте ці зауваження жодним чином не впливають на дисертаційну роботу і позитивне враження від представлених здобувачем результатів свого дослідження. Автор цілком і повністю заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктор філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» 0 членів ради,

«Утримались» 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Запорожченку Руслану Олександровичу ступінь доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради

(підпис)

Валентина ШАМРАСВА
(прізвище, ініціали)